

РОЗДІЛ X. СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК: 347.9:347.918:342.736

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.5.1>

ПОТЕНЦІАЛ МЕДІАЦІЇ У РОЗВАНТАЖЕННІ СУДОВОЇ СИСТЕМИ ТА ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ

Бабенко Г.О.,
*адвокатка, кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри права та публічного управління
ПрАТ «ПВНЗ «Запорізький інститут економіки
та інформаційних технологій»
ORCID: 0000-0001-9305-0901*

Бабенко Г.О. Потенціал медіації у розвантаженні судової системи та підвищенні ефективності доступу до правосуддя.

Стаття присвячена дослідженню потенціалу медіації у розвантаженні судової системи України та підвищенні ефективності доступу до правосуддя. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку альтернативних механізмів вирішення спорів, які б сприяли підвищенню ефективності правосуддя, що стикається з кадровою кризою, низьким рівнем довіри до суду, викликами воєнного стану та очікуваним зростанням кількості спорів у період повоєнного відновлення. Нерозвинутість практичного використання інституту медіації, попри її формальне впровадження вимагає додаткових наукових досліджень для розкриття її потенціалу як альтернативи судовому розгляду, аналізу сучасної практики застосування медіації та формулювання пропозицій щодо розвитку медіації у сфері правосуддя. У дослідженні проаналізовано світову практику застосування альтернативних способів вирішення спорів, зокрема досвід США, країн Європейського Союзу (Італії, Нідерландів, Німеччини) щодо інтеграції медіації у судові системи. Розглянуто різні моделі впровадження медіації – від обов'язкової досудової медіації до добровільної. Встановлено, що потенціал медіації полягає у значному скороченні термінів вирішення спорів (1-3 місяці порівняно з тривалими судовими процедурами), зменшенні кількості оскаржень завдяки консенсусному характеру рішень, збереженні конструктивних відносин між сторонами та звільненні судових ресурсів для розгляду складних немедіабельних справ. Особливо ефективною медіація є у сімейних, трудових, спадкових та комерційних спорах. Проаналізовано сучасний стан розвитку медіації в Україні, включаючи позитивні ініціативи Верховного Суду, співпрацю з міжнародними організаціями (ЮНІСЕФ, GEMME), створення недержавних медіативних центрів. Виявлено основні перешкоди розвитку медіації: низький рівень обізнаності юристів та населення, відсутність системної інтеграції у судову практику, недостатня фінансова підтримка. Сформульовано комплекс пропозицій для реалізації потенціалу медіації: законодавче закріплення в процесуальних кодексах обов'язку суду інформувати сторони про можливість медіації; створення служб медіації при судах; запровадження державного механізму фінансової підтримки медіації у справах соціального значення; розробка підзаконних актів для практичного застосування Закону «Про медіацію»; створення уніфікованого реєстру медіаторів; системна підготовка суддів та адвокатів; включення медіативних компетентностей до правничих освітніх програм; розвиток онлайн-медіації; доцільність поступової інтеграції медіації через добровільну судову медіацію шляхом пілотних програм та правових експериментів, що дозволить забезпечити розвиток медіативної компоненти у правовій культурі.

Ключові слова: медіація, судова система, ефективність, правосуддя, альтернативне вирішення спорів.

Babenko G.O. The potential of mediation in relieving the judicial system and increasing the efficiency of access to justice.

The article is devoted to the study of the potential of mediation in relieving the judicial system of Ukraine and increasing the efficiency of access to justice. The relevance of the study is due to the need to find alternative mechanisms for resolving disputes that would contribute to increasing the efficiency of justice, which is faced with a personnel crisis, a low level of trust in the court, the challenges of martial law and the expected increase in the number of disputes during the period of post-war reconstruction. The underdevelopment of the practical use of the institution of mediation, despite its formal implementation, requires additional scientific research to reveal its potential as an alternative to judicial proceedings, analyze the modern practice of using mediation and formulate proposals for the development of mediation in the field of justice. The study analyzes the world practice of using alternative methods of dispute resolution, in particular, the experience of the USA, European Union countries (Italy, the Netherlands, Germany) in integrating mediation into judicial systems. Various models of mediation implementation are considered – from mandatory pre-trial mediation to voluntary. It is established that the potential of mediation lies in a significant reduction in the terms of dispute resolution (1-3 months compared to lengthy court procedures), a decrease in the number of appeals due to the consensual nature of decisions, the preservation of constructive relations between the parties and the release of judicial resources for the consideration of complex non-mediabile cases. Mediation is especially effective in family, labor, inheritance and commercial disputes. The current state of development of mediation in Ukraine is analyzed, including positive initiatives of the Supreme Court, cooperation with international organizations (UNICEF, GEMME), the creation of non-state mediation centers. The main obstacles to the development of mediation are identified: low level of awareness of lawyers and the population, lack of systemic integration into judicial practice, insufficient financial support. A set of proposals for realizing the potential of mediation is formulated: legislative consolidation in procedural codes of the court's obligation to inform the parties about the possibility of mediation; creation of mediation services at courts; introduction of a state mechanism for financial support of mediation in cases of social importance; development of by-laws for the practical application of the Law «On Mediation»; creation of a unified register of mediators; systematic training of judges and lawyers; inclusion of mediation competencies in legal educational programs; development of online mediation; feasibility of gradual integration of mediation through voluntary judicial mediation through pilot programs and legal experiments, which will ensure the development of the mediation component in the legal culture.

Key words: mediation, judicial system, efficiency, justice, alternative dispute resolution.

Постановка проблеми. Стан сучасної судової системи України характеризується значним перевантаженням та кадровою кризою. Так, добір 2025 року є наймасштабнішим за весь час існування ВККСУ – 1800 прогнозованих вакантних посад. Такий масштаб обумовлений гострою потребою в оновленні та посиленні кадрового потенціалу судової влади, особливо в умовах тривалого кадрового дефіциту в судах першої інстанції, що істотно впливає на доступ громадян до правосуддя [1]. Значна кількість вакантних посад залишається і в апеляційних судах, і, навіть, у Верховному Суді. Окрім того, історично склалося, що довіра до судової системи в Україні залишається низькою, а стан правосуддя широкими верствами населення оцінюється як неефективний.

Військові дії на території України ще більше ускладнюють ситуацію. Так, «аналіз практики здійснення правосуддя у період воєнного стану свідчить про наступні зміни у судочинстві: питання підсудності справ, поновлення процесуальних строків, продовження строків загальної та спеціальної позовної давності, актуалізація онлайн судочинства та ін.» [2, с. 159]. Слід також додати пошкодження судової інфраструктури та появу нових категорій спорів. В умовах воєнного стану вже відбувається суттєве збільшення кількості різноманітних спорів (щодо майнових відносин, компенсації збитків, трудових відносин тощо), а у період повоєнного відновлення очікується ще більше підвищення рівня завантаженості судової системи. Серед правничої спільноти думка про те, що «використання такого інструменту, як медіація, є гідною альтернативою судовому врегулюванню спорів» [3] є доволі популярною, разом з тим, експерти констатують, що «попри формальне закріплення, медіація залишається радше декларацією, ніж щоденною практикою в судових засіданнях» [4], отже, дослідження потенціалу медіації у підвищенні ефективності доступу до правосуддя є важливим та актуальним.

Відповідно **метою** цієї наукової статті є визначення потенціалу медіації у розвантаженні судової системи України та підвищенні доступу громадян до правосуддя, аналіз сучасної практики її застосування як альтернативного механізму вирішення спорів та формулювання пропозицій щодо розвитку медіації в сфері правосуддя.

Стан опрацювання проблематики. Доктринальні дослідження у сфері інтеграції медіації до судової системи, які здійснювалися у працях вчених -правників (С. Книш, Т. Кисельова, Я. Любченко, Н. Мазаракі, Л. Романадзе, Ю. Фідра та ін.), а також юристів-практиків (О. Білоконь, Н. Калмикова, Н. Черевко тощо) свідчать про актуальність обраної тематики та становлять джерельну базу для наукового пошуку за обраною тематикою, разом з тим питання визначення та реалізації потенціалу медіативних практик у сфері правосуддя та накопичений практичний досвід потребують подальшого наукового аналізу та розвитку.

Виклад основного матеріалу. У світовій практиці для позначення несудових форм вирішення спорів використовується загальний термін «альтернативні способи вирішення спорів» та офіційна абревіатура – АВС. Вони виступають альтернативою державному судочинству, засновані лише на досягненні компромісу між сторонами (переговори, посередництво, примирення) з можливістю моделювання власного способу вирішення спору. Основними ознаками АВС є наступні: а) недержавний характер; б) договірне застосування; в) універсальність; г) правовий характер; д) гнучкість; е) конфіденційність [5]. Медіація дозволяє сторонам обирати найефективніший і прийнятний для них варіант вирішення спору на основі фундаментальних принципів права, які відображають визначні цінності суспільного розвитку, такі як добросовісність, розумність, справедливість, що є одночасно з цим основою для реалізації принципу верховенства права в Україні [6, с. 3]. Превентивне вирішення спорів шляхом звернення до інституту медіації дозволяє сторонам врегулювати конфлікт на ранніх стадіях, не доводячи справу до судового розгляду та дозволяє швидше вирішувати спори та звільняти судові ресурси для розгляду більш складних або немедіабельних справ. Середня тривалість процесу медіації становить 1-3 місяці, що значно менше порівняно з судовими процедурами. Окрім того, рішення, досягнуті в результаті медіації, рідко оскаржуються, оскільки вони базуються на взаємній згоді сторін. Це знижує навантаження на апеляційні та касаційні суди.

Завдяки медіації судова система, вважає суддя Верховного суду О. Білоконь, може позбутися значної кількості таких спорів, де важливо, щоб після їх закінчення між сторонами зберігалися нормальні стосунки (зокрема сімейні, спадкові, трудові). Також це забезпечить суди від необхідності в подальшому розглядати скарги на дії виконавців у межах судового контролю за виконанням судових рішень [7]. Дійсно, збереження відносин між сторонами є ще однією важливою перевагою медіації. Оскільки процес базується на співпраці, а не на протистоянні, сторони частіше зберігають конструктивні відносини після вирішення спору. Разом з тим, слід також погодитись із думкою О. Білоконя про доцільність оволодіння суддями базових навичок для визначення медіабельності спорів, оскільки медіацію не можна застосовувати там, де є домашнє насильство. Недоцільно використовувати медіацію в ситуаціях, коли є дисбаланс сил, висока стадія ескалації конфлікту і ознаки того, що одна сторона хоче використати медіацію, щоб затягнути процес, не маючи бажання врегулювати спір [7]. Гнучкість процедур медіації дозволяє адаптувати процес під конкретні потреби сторін, включаючи вибір часу, місця та формату проведення сесій. Це особливо важливо для осіб з обмеженими можливостями або тих, хто перебуває в складних життєвих обставинах. Конфіденційність процесу медіації забезпечує захист приватної інформації сторін, що може бути критично важливим в комерційних спорах або тих, що мають особистий характер. На відміну від судових процесів, які зазвичай є публічними, медіація дозволяє зберегти репутацію та конфіденційність.

Досвід інших країн демонструє високу ефективність медіації в різних правових системах. Одну з найуспішніших практик застосування медіації мають США, де медіація почала зароджуватись ще на початку 60-х років. Основним правовим актом щодо регулювання процесу медіації у США є «Єдиний закон про медіацію», що є поєднанням 2,5 тис. різних законів, які до того регулювали посередницьку діяльність в різних штатах [8, с. 211]. У багатьох федеральних окружних судах різних штатів США після прийняття Конгресом у 1990 році Закону про реформу цивільної юстиції були розроблені програми щодо застосування альтернативних способів вирішення спорів, вагомим місцем серед яких займає саме медіація [9, с. 5]

Враховуючи євроінтеграційний курс України, особливу цікавість викликає європейський досвід інтеграції медіації у судову систему. Так, Директива ЄС 2008/52/ЄС створює загальноєвро-

пейські стандарти, що регулюють ключові елементи процесу медіації, якості, конфіденційності та виконання медіаційних угод для держав-членів ЄС, дозволяючи національним системам адаптувати механізми з урахуванням власної правової культури, забезпечуючи баланс між єдністю підходів і повагою до правових різноманіт країн ЄС. Наприклад, в Італії обов'язкова досудова медіація врегульована Законодавчим декретом № 28 від 4 березня 2010 року. Законом імплементовано кілька аспектів Директиви ЄС 2008/52/ЄС в італійські правила медіації та встановлено медіацію необхідною передумовою досудового врегулювання спору в окремих категоріях цивільних і комерційних справ, що створює процесуальний фільтр і знижує навантаження на суди. В той же час, у Нідерландах суди активно спрямовують сторони до медіації в межах моделі *court-referred mediation*, яка діє на національному рівні з 2005 року. Ця практика є добровільною для сторін, але судді заохочують її використання, зокрема через спеціальні медіаційні офіси при судах, які надають інформацію, допомагають у виборі медіатора та організовують перші сесії. Хоча в Нідерландах відсутній окремий закон, що регулює медіацію, її застосування підтримується через судову практику та ініціативи, зокрема пілотні проекти, які згодом впроваджуються на постійній основі [4].

Свою чергою, Німеччина пропонує часткове державне фінансування медіаційних процедур, зокрема через програми правової допомоги, що зменшує фінансовий бар'єр для вразливих груп населення. Реалізація даних програм регулюється Законом про медіацію від 2012 року та Законом про правову допомогу. Насправді ж на практиці це застосовується обмежено. Деякі федеральні землі можуть мати власні програми або пілотні проекти, спрямовані на підтримку медіації для вразливих груп населення. Також варто зазначити, що судова медіація в Німеччині часто проводиться безкоштовно, особливо в сімейних та трудових спорах. Взагалі європейський досвід свідчить про те, що медіація ефективно розвивається лише за умов активного інституційного супроводу: коли суди, законодавство і держава виступають не лише формальними гарантом, а й зацікавленим партнером у розвитку консенсусної культури вирішення спорів [4].

В Україні практика застосування медіації поступово набуває поширення, особливо в сфері цивільних та комерційних спорів, чому сприяє, зокрема, створення та розвиток недержавних медіаційних центрів. На думку Л. Романадзе українська спільнота медіаторів має всі передумови та можливості ефективно співпрацювати з судами, надаючи послуги онлайн та офлайн медіації, знімаючи частину навантаження з судів, допомагаючи українцям вирішувати їхні спори та зберігати дружні відносини. Однак не вирішеною проблемою залишається те, що суди та медіація в Україні перебувають на паралельних шляхах, медіація розвивається окремо від судової системи, хоча має бути інтегрована до неї [10].

Погоджуючись в цілому з висловленою Л. Романадзе думкою, вважаємо за доцільне відзначити і позитивні зрушення у процесі впровадження медіації у судову систему, підкресливши підтримку зазначених ініціатив суддями Верховного Суду (надалі – ВС). Так, у 2023–2024 роках відбувся цикл заходів, присвячених медіації, за участю суддів ВС або на базі Суду, а протягом 2024–2025 років судді ВС брали участь у національних і міжнародних міжпрофесійних конференціях щодо врегулювання спорів. Особливо актуальною судді ВС вважають співпрацю з медіаторами при вирішенні сімейних конфліктів, «адже судові процедури не завжди враховують особливі ознаки сімейних спорів, а діти почуваються в ній некомфортно навіть з урахуванням впровадження концепції дружнього до дітей правосуддя. Тож медіація може сприяти вирішенню таких спорів з урахуванням балансу інтересів усіх учасників сімейного конфлікту» [11].

Заслужовують на увагу і міжнародне співробітництво ВС та Представництва ЮНІСЕФ в Україні у сфері розроблення ефективних механізмів запровадження та популяризації медіації як альтернативного способу вирішення сімейних спорів та укладання Партнерської угоди з GEMME (*Groupement Européen des Magistrats pour la Médiation* – Європейського об'єднання суддів із медіації) для підтримки європейських стандартів розвитку медіації в українських судах. Важливими є зміни до судової статистики, які з 2025 року відображатимуть кількість медіацій, примирень і процедур врегулювання спору за участю судді, навчання представників судової системи та створення на вебпорталі судової влади України спеціального розділу для громадян з питань медіації [11].

Слід погодитись із висловленою науковцями та суддями тезою про провідну роль судів у просуванні медіації [10; 11], та, поряд з тим, зазначимо, що низький рівень обізнаності юристів та широких верств населення щодо можливостей медіації залишається одним з найбільш значущих

перешкод у розвитку інституту медіації. Інтеграція медіації в судову систему через створення служб медіації при судах та впровадження обов'язкових інформаційних сесій про можливості медіації та проведення інформаційних кампаній для юристів, бізнесу та громадян щодо переваг медіації допоможе подолати консерватизм та стереотипи професійної юридичної спільноти та збільшити попит на медіацію.

Одним з чинників змін професійної правничої культури у зазначеному напрямі повинно стати і більш широке впровадження освітніх компонентів з медіації до правничих освітніх програм. Безперечно позитивним є внесення змін до Стандарту вищої освіти спеціальності «Право» на магістерському рівні спеціальної компетентності «СК8. Здатність застосовувати медіацію та інші правові інструменти альтернативного позасудового розгляду та вирішення правових спорів», натомість важливим є включення відповідних курсів та тем і до освітніх програм рівня бакалаврів права. Так, авторка цієї статті пройшла сертифікований курс з медіації і модернізувала свій курс з судоустрою для бакалаврів права, який викладається в Запорізькому інституті економіки та інформаційних технологій на курс «Судоустрій та альтернативне вирішення спорів», приділяючи увагу вивченню основ медіації та її інтеграції у судову систему, в тому числі і шляхом керівництва науковою роботою здобувачів вищої освіти.

Для реалізації потенціалу медіації у підвищення рівня ефективності правосуддя необхідно вжити комплексних заходів. Враховуючи, що базове законодавче підґрунтя вже створено з прийняттям Закону України «Про медіацію», основні зусилля слід зосередити на його ефективній імплементації та розвитку практичних механізмів застосування. Вважаємо цілком обґрунтованими висловлені експертами пропозиції щодо законодавчого закріплення в ЦПК, ГПК та КАС обов'язку суду інформувати сторони про можливість звернення до медіації як альтернативної процедури врегулювання спору, створення державного механізму фінансової підтримки (повної або часткової) медіації у справах соціального значення (зокрема, трудових, сімейних та адміністративних), забезпечення системної підготовки суддів та адвокатів щодо застосування медіації у професійній діяльності, створення прозорого, уніфікованого реєстру медіаторів, який дозволить спростити доступ до процедури громадянам і зробити її реально доступною в кожному регіоні України [4]. Розробка підзаконних нормативно-правових актів, які забезпечують практичне застосування Закону «Про медіацію», спрямовані на деталізацію процедури медіації та сприяння розвитку онлайн-медіації є одним із першочергових завдань. Разом з тим вважаємо дискусійною думку про необхідність запровадження обов'язкової медіації та підтримуємо «сценарій поступової інтеграції шляхом запровадження моделей добровільної судової медіації через правові експерименти та пілотні програми» [12, с.22]

Висновки. У багатьох розвинених країнах світу активне застосування медіації як виду альтернативного вирішення спорів, що характеризується оперативністю, консенсусним характером рішень, конфіденційністю, сприяє кращому захисту прав сторін під час вирішення правового спору, збереженню конструктивних відносин між сторонами, особливо у сімейних, трудових та спадкових справах, сприяє звільненню судових ресурсів для розгляду складних немедіабельних справ. Європейський досвід демонструє ефективність різних моделей інтеграції медіації, підтверджуючи необхідність активного інституційного супроводу.

Впровадження медіації не тільки зменшить навантаження на суди, але й забезпечить громадянам більш швидкий, доступний та ефективний спосіб вирішення спорів. Однак реалізація цього потенціалу потребує комплексного підходу, зокрема: внесення змін до процесуального законодавства щодо обов'язку суду інформувати сторони про можливість медіації; розробка підзаконних актів для практичного застосування Закону «Про медіацію»; створення служб медіації при судах; впровадження обов'язкових інформаційних сесій; створення уніфікованого реєстру медіаторів; розвиток онлайн-медіації; запровадження державного механізму підтримки медіації у справах соціального значення; впровадження навчальних курсів та відповідних тем у освітніх компонентах у правничих школах не лише на магістерському, а й на бакалаврському рівні; системна підготовка суддів та адвокатів з зазначеної проблематики; інформаційні кампанії для юристів та громадян, спрямовані на популяризацію медіації; застосування сценарію поступової інтеграції через добровільну судову медіацію шляхом пілотних програм, що забезпечить органічний розвиток медіативної правової культури. Успішне впровадження медіації може стати важливим кроком на шляху вдосконалення вітчизняної судової системи, наближення її до європейських стандартів та підвищення її ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. 8432 кандидати проходять тестування в межах добору на посади суддів місцевих судів. URL: <https://vkksu.gov.ua/news/8-432-kandydaty-prohodyat-testuvannya-v-mezhah-doboru-na-posady-suddiv-miscevyh-sudiv>.
2. Гулевська Г.Ю. Захаров К.С. Забезпечення права на доступ до правосуддя в умовах воєнного стану: міжнародні стандарти та національна практика. Права людини в період збройних конфліктів: 36. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції присвяч. 25-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» (м. Одеса, 18 листопада 2022 р.). Одеса, 2022. С. 155–159.
3. Калмикова Н. Медіація: модний тренд чи нагальна потреба? URL: <https://unba.org.ua/publications/8689-mediacya-modnij-trend->.
4. Черевко Н. Інституціоналізація медіації в судах України: між європейськими стандартами та національними викликами правозастосування. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/institucionalizaciia-mediacyi-v-sudax-ukrayini-miz-jevropeiskimi-standartami-ta-nacionalnimi-viklikami-pravozastosuvannia>.
5. Любченко Я.П. Альтернативні способи вирішення правових спорів: теоретико-правовий аспект: дис. ... канд. юр. наук: Харків, 2018. 249 с.
6. Мазаракі Н.А. Теоретико-правові засади запровадження медіації в Україні: дис. ... доктора. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2019. 484 с.
7. Судді ВС розповіли, в чому користь медіації та інших альтернативних способів вирішення спорів для сторін і судової системи. URL: <https://so.supreme.court.gov.ua/news/1451/suddi-vs-rozpovily-v-chomu-koryst-mediatsii-ta-inshykh-alternatyvnykh-sposobiv-vyrishennia-sporiv-dlia-storin-i-sudovoi-systemy->.
8. Луцький Р.П. Особливості формування інституту медіації в англо-саксонській сім'ї права: позитивно-правовий аспект. Концептуальні проблеми розвитку сучасної гуманітарної та прикладної науки: матеріали VI Міжнародного науково-практичного симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 20 травня 2022 року). Івано-Франківськ, 2022. С. 207–213. Цитується за: Книш С.В., Фідря Ю.О. Інтеграція медіації у практику вирішення земельних спорів: досвід США. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. 2024. Випуск 86: частина 3. С. 139–144. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/01/22-2.pdf>.
9. Donna Stienstra. ADR in the Federal District Courts: An Initial Report. Federal Judicial Center. November 16. 2011. 32 p. Цитується за: Книш С.В., Фідря Ю.О. Інтеграція медіації у практику вирішення земельних спорів: досвід США. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. 2024. Випуск 86: частина 3. С. 139–144. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/01/22-2.pdf>.
10. Романадзе Л. Доступ до правосуддя: роль медіації у воєнні та повоєнні часи. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2022. № 5. С. 13–29. URL: <https://journals.knute.edu.ua/foreigntrade/article/download/1550/1477/1479>.
11. Судді дедалі частіше долучаються до розбудови екосистеми медіації, усвідомлюючи її цінність – суддя ВС. URL: <https://court.gov.ua/archive/1839631>.
12. Кисельова Т. Інтеграція медіації у судову систему. Програмний документ. К.2017. 28 с. URL: <https://rm.coe.int/kyselova-t-mediation-integartion-ukr-new-31-07-2017/168075c1e7>.